

DEN SVENSKA KRIMINALISTFÖRENINGEN FYLLER 75 ÅR

Inför Svenska kriminalistföreningens 75-åriga tillvaro har det synts föreningens styrelse naturligt att på något sätt uppmärksamma detta i ett internordiskt sammanhang. Genom tillmötesgående från redaktionsledningen har föreningen beretts tillfälle att i ett häfte av tidskriften samla ett antal uppsatser som belyser föreningens tidigare verksamhet ävensom utvecklingen under senare år inom kriminalpolitiken samt några artiklar som var och en på sitt område kan sägas ge ett bidrag till frågor, typiska för dagens kriminalpolitiska situation.

Kriminalistföreningen har sedan gammalt sökt samla företrädare för olika verksamhetsgrenar inom rättsväsendet, rättsvetenskapen och rättspsykiatri, advokatväsendet, kriminalvården och socialtjänsten. För de äldre i den generation som i dag är verksam på något av dessa områden torde 1950-talet framstå som det sista årtionde då »de större« kriminalpolitiska frågorna debatterades och då det fanns en sammanhållande kriminalpolitisk grundsyn som avsatte långsiktiga resultat i lagstiftningen. Av många ses säkerligen brottsbalken, och framför allt dess påföljdssystem, som en bekräftelse på detta och samtidigt som slutpunkten för en epok inom kriminalpolitiken.

Den kriminalpolitiska debatt och den straffrättsliga lagstiftning som genomförts efter brottsbalken har, vilket i och för sig ter sig naturligt, präglats av begränsade åtgärder på skilda områden där aktuella behov av lagstiftning framträtt. I två hänseenden kan dock ett mera övergripande och långsyftande kriminalpolitiskt synsätt anses ha framträtt.

Det ena gäller påföljdssystemet. I fokus stod tidigt kravet på en utmönstring av de tidsbestämda påföljderna, bl.a. eftersom sådana påföljder kunde ses som »straff för framtida brott« och från denna utgångspunkt inte var godtagbara. Detta betraktelsesätt har i debatten också anlagts någon gång när det gäller straffprocessuella tvångsmedel. Dessa tankegångar och andra fördes sedan vidare.

Långt mer omfattande och genomgripande förändringar i förhållande till den kriminalpolitiska grundsyn som ligger bakom brottsbalken representerar således de överväganden och förslag som kom till uttryck i brottsförebyggande rådets idéskiss till ett Nytt straffsystem, där framför allt den sk vårdideologin sattes ifråga. BRÅ:s promemoria var av utomordentligt stort värde inte minst därför att den vitaliserade och vidgade den kriminalpolitiska debatten och lyfte fram centrala straffrättsliga frågor i den allmänna diskussionen. BRÅ-rapportens

tankegångar har sedan förts vidare i fängelsestraffrättskommitténs och frivårds-kommitténs olika betänkanden. Därigenom har betydelsefulla förändringar av brottsbalkens påföljdssystem kunnat genomföras i lugn takt och med den eftertänksamhet som vanligen präglar nordiskt lagstiftningsarbete. Och ytterligare förändringar borde rimligen bli resultatet av fängelsestraffkommitténs omfattande huvudbetänkande som i skrivande stund är på väg ut ur tryckpressarna.

Förmögenhetsbrottsutredningens betänkande från år 1983 har också en visionär prägel. Betänkandet representerar ett nytt synsätt både på brottsbalkens systematik och på förhållandet mellan olika brott. Det har ännu inte lett till några mer omfattande lagändringar, men det rymmer många goda och väl genomtänkta uppslag som efter hand borde kunna tas till vara så att brottsbalken blir bättre rustad för framtida behov.

Vad som dominerat på det kriminalpolitiska fältet under senare tid är emellertid inte de allmänna och »eviga« spörsmålen inom straffrätten utan frågor som hänfört sig till begränsade områden och speciella brottstyper. Dit hör eko-brott, narkotikabrottslighet, våldsbrott och sexualbrott. På dessa områden har ofta ett starkt allmänt opinionstryck drivit fram ändrad lagstiftning i – generellt sett – skärpande riktning och andra åtgärder i syfte att komma till rätta med en specifik brottslighet. I följe med denna utveckling har emellertid vissa mer allmänna straffrättsliga och andra frågor väckts. Fängelset som påföljd har sålunda upplevt en renässans och det har stundom hävdats att de ofta förekommande höga straffsatserna vid narkotikabrott allmänt dragit upp straffnivån. Behov av särskilda sanktionsformer har också aktualiserats, särskilt vid brott inom näringsverksamhet. Nivån på domstolarnas beviskrav och andra rättssäkerhetsfrågor har också blivit föremål för diskussion.

Vid sidan av de traditionella straffrättsliga åtgärderna har lagstiftaren också använt sig av främst näringsrättsliga och associationsrättsliga lagstiftningsåtgärder.

En väsentlig faktor vid den konkreta utformningen av kriminalpolitiken har också de allmänna samhällsekonomiska kraven varit. Det torde sålunda inte kunna förnekas att rent statsfinansiella hänsyn drivit fram vissa straffrättsliga lagstiftningsåtgärder – införandet av ny, lägsta minimitid för fängelse och ändrade regler för villkorlig frigivning. Jämsides härmed har – också till stor del av samhällsekonomiska skäl – betydande förändringar genomförts på straffprocessrättens område, syftande till att spara resurser inom rättsväsendet och att rikta dem som är tillgängliga mot den brottslighet som ansetts främst böra bekämpas.

Den utveckling som kriminalpolitiken beskrivit under det senaste årtiondet väcker många frågor. Vilka faktorer är det som främst styr kriminalpolitiken?

Är det ideologiska överväganden? Är det samhällsekonomin, uttryckt i statsfinansiella termer? Vilken roll spelar resultaten av kriminologisk forskning? I vilken utsträckning bestäms kriminalpolitiken av traditionella politiska värderingar och överväganden? Vilket inflytande har vissa opinionsmässigt starka grupper på kriminalpolitiken?

Frågor av detta slag borde kunna tjäna som utgångspunkt för en vidgad och engagerad debatt. En levande diskussion på det kriminalpolitiska fältet, där erfarenhet och kunskaper från skilda områden kan föras fram, är utomordentligt angelägen. En sådan debatt är också en av förutsättningarna för att säkra fortbeståndet av en human kriminalpolitik och för att främja rättssäkerheten. Detta är måhända vår främsta uppgift inom Svenska kriminalistföreningen. I detta arbete fyller tidskriften, med sina unika möjligheter till nödvändiga nordiska utblickar, en centrall roll.

Magnus Sjöberg

ordförande i Svenska kriminalistföreningen